

túri temetőben, a szobrász szüleinek sírján állt. Innen mentette meg *Ballonyi László* édesapjával az enyészetre ítélt alkotást. Parkjában két éve állították fel *Babusa János II. János Pál pápát* ábrázoló szobrát.

A *Rákoscsaba-újtelepi Árpád-házi Szent Erzsébet templom*ot 1940-ben szentelték fel, modern harangtornya 1965-1966-ban készült. A nyeregtetős, egyhajós templom egyszerű, terméskő burkolatú, a betonelemekből épített „torony” három harangot tart.

A *rákoshegyi evangélikus templom*ot 1939. május 18-án szentelte fel a püspök. Az épület nyerstéglából, terméskő lábazattal készült. Tornya négy sarkán a székely templomokra jellemző "fiatornyos" díszítést alkalmazott az építész.

Nem egészen egy hónappal utána szentelték fel a hasonló stílusjegyeket hordozó *rákoscsabai evangélikus templom*ot is,

A jelentős számú német és szlovák evangélikus lakossággal rendelkező *Rákoskeresztúrnak* viszont már 1800-tól volt temploma, ám ez a Cinkotai - Pesti út kereszteződésénél álló, félig vályogból épült kis istenháza a XX. század közepére már nem tudta kielégíteni a hívek igényeit. Ezért az egyház 1941-ben új templom alapkövét rakta le, és 1943-ban már fel is szentelték az épületet, amely 3 hajós, álbazilika-rendszerű, a felvidéki reneszánsz stílusjegyeit hordozza ma-

gán. A korábbi épületet 1945 márciusában lebontották.

A *rákoskeresztúri görög katolikus egyház Istenszülő Oltalma temploma* Rákoscsabán áll. 1987-1990 között építették. Az utca házsorába illeszkedő épületnek tornya nincs, rendelkezését keresztjén kívül a homlokzatán látható, „mennymbemenetelt” ábrázoló bizánci stílusú freskó hirdeti.

A *rákoskeresztúri református templom*ot 2000-ben szentelték fel. (Rákoskeresztúrra csak a lakótelep építése után érkezett számottevő református hívő.) Az épület többszintes, többfunkciós: templomtér, gyülekezeti terem, urnatemető található benne.

Ugyanebben az évben szentelte fel *Lékay László* bíboros a *Rákoskeresztúr – Madárdombi Szent Pál apostol római katolikus templom*ot. A fő vonalaiban az évszázados templomépítési hagyományokat követő, mégis modern középtornyos kis templom alagsorában urnatemetőt alakítottak ki.

Rákoskerten – ahogy a korabeli helyszínrajzokból kiderül – már a település tervezésekor helyet hagytak a *templomnak*. 1943-tól az akkor épült iskola kápolnájában tartották istentiszteleteiket az egyházak. Templom a mai napig nem épült, de talán itt lesz a következő. A *Makovecz Imre* építész által tervezendő épület alapkövét 2009. augusztus 23-án tették le.

A Szent Pál templom Rákoskeresztúr - Madárdombon

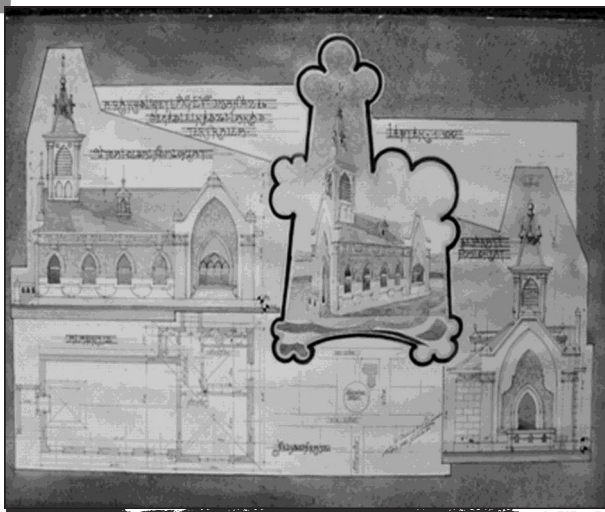
Debnár László

A rákosligeti evangélikus templom rövid története

Az evangélikus családok száma 1899-ben 60-70 főre volt tehető Rákosligeten. Kovácsovics János ezekben az időkben kezdett hozzá az evangélikus hitéletének szervezéséhez. 1900. december 24-én este 6 órakor megtarthatták az első istentiszteletet az iskola tantermében, melyen valamennyi felekezet részt vett. Talán ez az esemény lehetett az a pillanat, amely ráébresztette a híveket az egyházközösség alapításának szükségességére. 1901-ben foglalkozott először a rákosligetiek egyházzá való szervezésének kérdésével a rákoskeresztúri gyülekezet Dubovszky Nándor lelkészisége idejében. 1904. április 24-én helyet kaptak a rákoskeresztúri presbitériumban az első rákosligeti hívek: Schochterus Ottót választották presbitériumi tagnak, valamint Kovácsovics János lett a gondnok.

Dubovszky Nándor 1904-es halála után Noszko Istvánt választotta lelkészévé a rákoskeresztúri gyülekezet, aki „célul tűzte ki a „Rákosligeti evangélikus hitvallású Evangélikus fiókegyház szervezését.” A rákosligeti fiókegyház tehát 1906. január 1-től létrejött. A hívek hamarosan nagyobb fába vágták fejszéküket, hiszen gyülekezet templom nélkül nem létezhet. Templomot kell hát építeni! De hová? – vetődött fel az első és legnagyobb akadály kérdése.

A Munkás-Otthon Szövetkezet sietett az evangélikus hívek segítségére. 1906. szeptember 18-i keltezésű kézbícsították azt az adományozó levelet, melyben 480 négyszögöl telek került átadásra a kívánt helyen. Még ebben az évben befutott az első felajánlás templomépítésre, hiszen 1906. december 18-án, amikor is Schuster János egyháztag által felajánlott 12 karácsonyfa után fennmaradt 4 korona 15 fillért átadott Kovácsovics Jánosnak „Lutheránus templom építésére”. 1913. március 3.-tól Geyer H. Viktor elnöklő felügyelőként került be az egyházi jegy-

Sztanek Pál terve

zőkönyvekbe. Ezzel a kinevezéssel nagyobb nyomatókat kapott személye a templomépítés tekintetében is. Az új felügyelő megállapította, hogy „nemkülönböztetve véve az országszerte jelentkező nyomasztó pénzügyi helyzetet, mely az egyházunk kivált templomépítésünk érdekében szélesebb mederben indítandó mozgalmat már elejétől fogva lehetlenné és meddő eredményűvé téve, ily irányban kísérletek sem tettek, sőt a még kint lévő helyi adományívek bevonása is meddő eredménnyel végződött, elég szerény keretekben mozgott”. 1914. március 29.-én a takarékpénztár körüli nehézségek ügyében határozni kényszerült a gyülekezet: „...egyszersmind tudomásul veszi a Rákosligeti Takarékról ... a nála elhelyezett pénzekre vonatkozó és irattárba elhelyezett választát is”. Ez a bejegyzés arra utal, hogy a megtakarított pénzek bizony eltűntek. Kezdhették a gyűjtést előlről, amire azonban még éveket kellett várni, hiszen az energiákat, a pénzt elvitte a háború, a gazdasági válság. Új felügyelőt választottak Pajor Ákos személyében. Pajor és Geyer az a két legfontosabb személy, akik szinte megszállottan szerették volna a templomépületet. Másodszor is nekirugaszkodott a gyülekezet tervének megvalósításához. 1917. március 18.-án a Munkás-Otthon Szövetkezet 100 korona ajándékával egy jubileumi alap létesítését kezdte meg, „melyet évenként gyarapítani fog”. Ez új reményt adott a templomépítés megvalósításához, annak ellenére, hogy legközelebb majd csak 1921-ben 200 korona adományával

az elhatározás, mely szerint imaház építéséhez kezdenek hozzá, mivel az 1 milliárdot meghaladó templomépítésre nincs remény, viszont nagy szükség volna a templomba járáshoz szoktatni az ifjúságot. Sztanek Pál készítette el a tervek vázlatát. A paplaktól ugyan nem lett semmi, de a befolyó pénz képezte a templomépítési alapot a későbbiekben. 1929 novemberében Geyer H. Viktor presbiter megfontolásra ajánlotta a következőket:

„... egy bár szerényebb méretű, de a mi jelenlegi és közeljövői szükségleteinknek teljesen megfelelő, sőt szükség esetén könnyű szerrel bármikor kibővíthető templom 9 – 10.000 P költséggel akadálytalanul felépíthető...”

Érvként azt is felhozta, hogy „... nehogy nehezen gyűjtött garasaink – nekünk egy pótolhatatlan kincsünk – egy újabb világgégés, devalváció, vagy egyéb szerencsétlenség nyomán újlag veszendőbe menjen...”

Indítványa a következőképpen hangzott el: „... tekintettel a dupla költségű, tehát csak évek múltán megvalósítható imaház paplak építésének tervétől térjen át a templomépítés gondolatára és szándékára és törekedjék azon ezen akadálytalanul megvalósítható újabb programját oly erővel és odaadással megvalósítani, hogy az első kapavágás tél multával megtörténjék, és az „ERŐS VÁRUNK AZ ÚRIS-TEN” felírású templomunk

folytatja adakozását a szövetkezet. 1923 tavaszán 5000 Koronát helyeztek át a készpénzalapból a jubileumi templomalapba. Ezzel kezdetét vehette az újbóli nekirugaszkodás az építkezéshez. 1926-ban a templomépítést erősíteni kívánta a presbitérium azzal is, hogy a perselypénzt a templomépítés alap javára fordítják. A templom hiányát igyekezett pótolni az

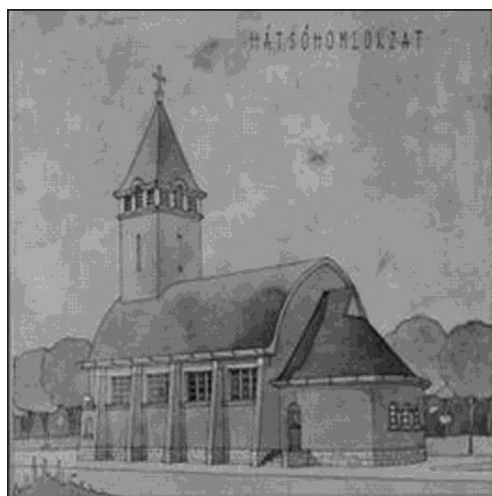
1930 év folyamán felszentelhető legyen.”

A betérjesztést a presbitérium elfogadta, a templomépítés végrehajtását Geyer H. Viktor tiszteletbeli örökös egyházfelügyelőre bízták.

1930. április 6. Templomépítési bizottságot választottak. Melynek tagjai a következők voltak: Geyer H. Viktor, Bradofka Károly, Belánka - Bánhegyi György, Sinkovics Jenő és Kárpáthy Imre egyháztagok és a fiókegyház elnöksége. Feladatuk a templomépítési tervek és költségelőirányzatok elkészítése volt.

1930. július 9. Geyer H. Viktor halála sem akasztotta meg a templomépítést. Megkeresték Sándy Gyula műépítést a templomépítés ügyében. Sándy kijelentette, hogy a tervezés költsége „a munka 12%-ig terjedhet. Jelen munkával az építési költségnek 9%-át tenné ki... azonban Ő rendszerint” a felét visszaadja az egyháznak. Jelen esetben megelégszik 4%-kal. Ez a minimum, amely készkiadásainak fedezésére szolgál.” Ebben az összegben benne foglaltatott a tervek, a részletes költségvetés, a kidolgozott árlejtések, valamint az építési munkák ellenőrzése is heti kétszeri kiszállással. Helyi és országos gyűjtés indításával sikerült tovább növelni a templomépítési alap pénzüsségét.

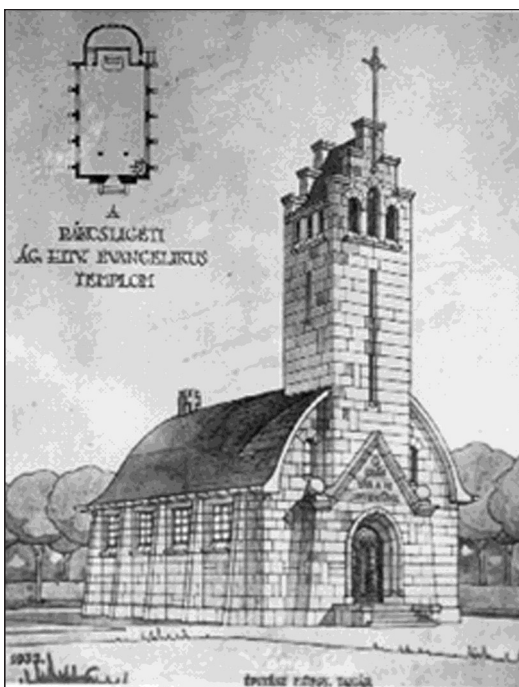
1931. december 5. Felkérésre Sándy Gyula ismertette a terveket, amelyek még vázlatosak és kidolgozásra szorultak. Kéttornyú templomot mutatott be, 120 földszinti ülőhellyel, amely összességében 2-300 személyt képes befogadni, és fűthető

Sándy Gyula terve (hátsó homlokzat)

Rákosmenti Műzeumi Estek

lesz. Külsője vakolatlan vöröstégla építmény. A templom fedése műpala. Idővel a templom könnyen bővíthető állította, az építész. Ennek lehetséges módjai: a sekrestye válaszfalának az eltávolításával, az oltár hátrébb helyezését, a másik oldalhajók létesítésével, vagy az északi homlokfal kitolásával. Ez a templom 850 m²-rel 20000 Pengő minimális költséggel felépíthető. Az összeg magába foglalta a szószerket, oltárt, keresztelő medencét, padokat és a kórust is. „A 20000 Pengő azonban az anyagoknak jutányos áron való beszerzése, valamint a gazdasági válság következtében elérhető olcsóbb ajánlatok folytán lényegesen csökkenthető.”- tette hozzá Sándy. Linkesch Károly, Paulinyi Gábor, dr. Pajor Ákos hozzászólásukban a megbízás, a költségvetés kidolgozása mellett érveltek. A név szerinti szavazás után egyhangú eredménnyel megbízták Sándy Gyulát a bemutatottnál olcsóbb költségvetés és tervek elkészítésével.

Sándy Gyula terve képslapon

1932. Sándy új ajánlata szerint a templomot tarikókból kívánta megépíteni, a tetőszerkezetben pedig egy nagyon olcsó verziót ajánlott. Elképzelése szerint deszkából készítendő, úgynevezett festett oikoszos mennyezet lenne a legmegfelelőbb, mivel ára jóval alacsonyabb mintha más megoldást alkalmaznának. Ezekkel

az elgondolásokkal is sikert aratott. Nem maradt más hátra, minthogy elindítsák a kivitelezést.

A templomtervet az egyházi hatóság jóváhagyta. A polgári hatóság szintén engedélyezte az építést. „A templom építésével kapcsolatos alapkötetétel 1932. június 5-én nagytiszteletű Blatniczky P. jelenlétében megtörtént.” A kivitelezéssel a Juhász- Váci céget bízták meg. A belső berendezést a hívek további gyűjtés útján tudták biztosítani. Felügyelő bejelentette, hogy „a közgyűlés által megszavazott munkák elkészültek”. 1932. november 20-án megtarthatták a templomavató díszközgyűlést. Ezen a helyi méltóságokon kívül jelen volt Raffay Sándor evangélikus püspök is. A rákosligeti evangélikus templom az építőművészek körében is elismerést vívott ki. Építészeti szempontból, mai szóval a költséghatékonysága és az ezzel harmóniában álló műértéke került a Magyar Építőművészet 1934. XXXIV. évfolyam 1-2. számában

megjelent méltatás középpontjába. „A rákosligeti templom finom művészi munka, mert a tervezője művésze az építőművészetnek. Csak az ilyen alapos szaktudású és művészelkű ember tudja a szerkezeteket úgy megválogatni az anyagokat olyan művészi összhangban felhasználni, mint az e kicsiny templomba látható. Nincsen a legcsekélyebb részlet sem rajta, amely ne alapos megfontolás után került volna oda: az oltár, a gyertyatartók, a padok díszítése, a hálós deszka-ív közeinek ornamentikája mind a tervező építész munkáját dicsérik egységes összhatást keltve a szemlélőben.”

A templom harangokat csak 1936-ra kapott, melyet Szlezák László harangöntő mester készített el.

A „C” harang felirata:

„HALLJÁTOK MEG EGEK,
VEDD FÜLEIDBE FÖLD, MERT
AZ ÚR SZÓL!

”JÖVEL SZENTLÉLEK!”

A harang képe: kehely

Az „E” harang felirata:

„JÖJJEK HOZZÁM MINDNYÁJAN,
AKIK FÁRADTAK ÉS
MEGTERHELTEK VAGYTOK ÉS
ÉN MEGNYUGTATLAK TITTEKET”

„ERŐS VÁR A MI ISTENÜNK”

A harang képe: hit-remény – szeretet

A két harang közös felirata:

„KÉSZÜLT ISTEN DICSŐSÉGÉRE
A RÁKOSLIGETI EVANGÉLIKUS
HÍVEK ÁLDOZATOS ADOMÁNYAIBÓL
AZ ÚRNAK 1936-
IK ESZTENDEJÉBEN

1941-ben került átadásra a ma kis-sé romokban álló gyülekezeti ház is, melyet Pelech József kezdett építeni és Juhász József fejezett be. Ezzel kialakult Rákosliget evangélikus temploma abban a formában, melyben ma is látható a XIX. utcában.

Hódos Mária

Rákosmente zsinagógái...

2009. szeptember 19-én, a Kulturális Örökségünk Napján tartott előadás a „zsinagóga” épületének, belső tereinek kialakulását, azok funkcióit és tárgyait ismertette. Működő zsinagóga híján Rákosmentén, sajnos máshonnan vett példákkal kellett illusztrálni az elmondottakat. Kutatások során azonban sikerült valamennyi adatot összegyűjteni a helyi hitközségek működéséről, zsinagógáik épüléséről.

A XVII. kerület négy elődközsége zsinagógái közül egyetlen épület áll. Ez a **rákoshegyi** Podmaniczky Zsuzsanna utcai zsinagóga épülete, amely ma baptista imaházként funkcionál. Belső terét a baptista gyülekezet igényeinek megfelelően átépítették.

A megnövekedett lélekszámú hitközség támogatásával, nagylelkű polgárok adományából épült föl az 1920-as évek végén a zsinagóga. Braun Móric fa- és épületanyag kereskedő (telepe a mai Szabadság úti Tűzép helyén működött) volt az építkezés egyik fő támogatója. Az impozáns, romantikus stílusú, klinkertéglával borított homlokzatot két hatalmas, előreugró rizalit (előreugró,